

zaostavštine. U prvoj pisac istupa protiv mišljenja O. Hoffmanna da je makedonski grčki dijalekat i protiv njegove emendacije Hesihijeve glose ὕδραν „ὑν“ u ὄδαν, čime je ovaj hteo da dokaže prelaz inicijalskog s u h. E. Sapir se poziva na utvrđenu promenu intervokalskog s u z u makedonskom a zatim pokušava da opovrgne Hoffmann-ovo shvatanje statističkim ispitivanjem. On pokazuje da od sačuvanih makedonskih glosa koje počinju vokalom samo veoma mali broj ima spiritus asper, dok bi se zbog česte pojave inicijalskog s u indoevropskom očekivao mnogo veći broj aspiriranih inicijala.

Druga dva dela knjige sadrže članke u vezi sa problemima kulture u ličnosti pisane u istom duhu koji dopunjuju izlaganje o jeziku.

M. Flašar, Beograd.

J. MAROUZEAU, *Quelques aspects de la formation du latin littéraire* (Collection linguistique publiée par la Société de linguistique de Paris (LIII). Paris 1949, p. 282, 80.

Во горниот труд авторот Марузо ги собрал поранешните свои расправи, временски и просторно растурени, но кои сепак прават некоја целост по предметот и развивањето на мислите. Како главни се провлекуваат низ трудот неколку проблеми за оформувањето на латинскиот јазик (вокабуларот, фразеологијата и терминологијата) и некои прашања од синтаксата и стилистиката.

По прашањето за формирањето на латинскиот јазик, Марузо констатира дека старолатинскиот јазик иوسي вулгарен, простонароден карактер за разлика од грчкиот и индо-иранскиот јазик кои се одраз на животот и менталитетот на аристократското општество. Латинскиот јазик се јавува како јазик на една груба, сурова нација со дух настроен во реалистички правец позитивен и конкретен. За долго време не беше возможно да се прави разлика меѓу јазикот на престолницата и на селските дијалекти. Оформувањето на единствениот латински јазик се јавува како резултат на низа усилби, вложени во текот на две столетија, така што моментот на триумфот на литературниот јазик се поклопува со крајот на обединувањето на Италија околу Рим. Регионалните особености се познати под името рустичизми (*rusticitas*) за разлика од службениот и литературниот јазик наречен *elegantia sermonis* или *urbanitas*, чија главна одлика е пуризам. Марузо констатира дека мал број јазици се така погодни за формирање на изведенки како латинскиот јазик. Таа особина му дава на латинскиот јазик изглед на еден научен, конструиран јазик. Дејноста на писателите, по правило, ги фаворизирала тие природни тенденции на јазикот. Од друга страна, нуждата за искажување, неразделиво поврзана со материјата, како и грижата за стил често водеа кон враќањето на изобичаени зборовни формации. А и техниката на метриката вршела свое влијание на развивањето на јазикот. Самите изведенки авторот Марузо ги смета како морфолошки и семантички производ од основи и суфикси. Историски гледано, нужно е да се процени во кој стадиј од еволуцијата на јазикот се јавила таа изведенка. Неодложно доаѓа и грижата да се определи основното значење, како би се запреле произволните и контрадикторните толкувања. Да се утврди основното значење на еден збор, нужно е да се познава семантичката еволуција на зборот и така основното значење да се земе како општа мерка за одредување на определениите значења. При тоа може да се падне во грешка ако се врши тоа врз основа на етимологијата, било да е вистинска или погрешна. Етимолошкиот фактор малку придонесува за утврдување на значењето на зборот, освен во литературниот и научниот јазик. Проблемот на етимологијата е уште покомплициран кога се во прашање дијалектни особености. Како главна одлика на латинскиот јазик се смета неговата лапидарна концизност, т. нар. „*imprægoria brevitas*“. Под тој израз се подразбира краткост и концизност. Краткоста е често доказ за неспособноста на субјектот или скуд-

носта на неговиот јазик и се смета за мана, која треба да се поправи. Концизноста пак е некој вид грижа за штедење на зборовите и желба, на зборовите да им се даде нивната најголема изражајна сила. Од друга страна, се јавува и изобилност на изразите, т. нар. „*coria dicendi*“. Отпрвен, тоа е особина на религиозниот јазик, подоцна се формира и правно-административна фразеологија, богата во формули. А најпосле, се јавува таква фразеологија и во литературниот јазик. Кога се истражуваат изворите на „*coria dicendi*“ редовно се повикуваат на надворешни влијанија, но тоа може да се однесува на литературниот јазик во врска со грчкото влијание. Што се однесува до останатите случаи, не треба да се забораваат факторите за обогатување, што ги најдоа во својата сопствена традиција. Денеска ние сме се навикнале латинскиот јазик да го сметаме како јазик, кој се оквалификувал, преку особени заслуги, да служи како толкувач на најуниверзалната култура, што ја познава светот, служејќи низ векови како дополнително за недостигот во националните јазици. А предлитературниот латински јазик не беше далеку од т. нар. примитивен стадиј. Тој обилуваше со конкретни изрази а покажуваше скудност во случаите кога треба да се искаже нешто апстрактно. Еден јазик е одраз на свеста човечка. Тој допушта да се запознае духот што го изразува, а духот на еден цивилизиран човек е посposобен за апстракција отколку духот на еден примитивец. Условите на културниот живот го ориентираат духот кон апстрактното на штета на конкретното. Како што е погоре речено, и тука е во прашање грчкото влијание, вршено на тие што доаѓале во допир со грчката култура и чувствувале потреба за нови начини во изразување на мислата. Со исклучок на правната наука, латинскиот јазик му ја должи на грчкиот јазик сета научна терминологија.

Од областа на синтаксата Марузо расправа за принципите и методите по кои треба да се разработува материјата од таков карактер. Тој констатира дека синтаксата била најмалку досегната со новите постиженија на лингвистиката. Ако фонетските и морфолошките објаснувања му се чинат недостапни на тој што не располага со солидна подготовка, синтаксата, чиј предмет е односот меѓу речениците, се сведува на еден вид логичка анализа за која секој мисли дека може да ја врши без специјална подготовка. Марузо го критикува тој метод и полемизира со претставителите на тој правец. Вели дека вообичаената терминологија на секој чекор укажува на грешките на психолошкото толкување. Смета дека на синтаксата треба да ѝ се даде поширок опсег за толкување. Една конструкција или едно правило не дава никакво рационално толкување, се објаснуваат само со случајни отстапувања на кои праксата им дава авторитет. Прибегнувањето кон психолошко толкување го одава нашето непознавање на факти и одговара на нашата инстинктивна потреба за непосредно толкување. Облиците на јазикот треба да бидат разгледувани сами по себе, и тоа е едино средство да им се утврди вистинската вредност. Ако сакаме да ги разбереме сложеностите на синтаксата, тоа нема да го постигнеме преку едно субјективно толкување, туку преку една анализа на претрпените влијанија и низ еволуцијата, т. е. преку една историска синтакса.

Преминувајќи на стилистиката, Марузо расправа за принципите по кои треба да се разработува таа наука. Кога се засновува една нова наука таа не е без ризик од грешки. Бидејќи на стилистиката ѝ се поставува како задача да ги испитува изражајните средства со кои се искажуваат двијенијата на мислата и чувствата на субјектот, сиот домен на јазикот служи како предмет на тие испитувања. Преку стилот се разбира како се употребуваат методски елементите, произведени од јазикот. Еден важен проблем што го поставува изучувањето на јазикот и стилот е дефинирање на првото како средство за искажување на определени чувства, а на второто како избор извршен

међу можностите за искажување на чувствата. Кога се искажуваме, целта ни е да бидеме разбрани. Тоа се постигнува ако го кажеме обично и природно тоа што го мислиме. Но има и еден друг начин кога не се искажуваат мислите така како што би било природно. Животот со своите разновидни односи, ја предизвикал таа разлика меѓу живото и спонтаното искажување на народниот јазик и смисленото и наместеното искажување на литературниот јазик, каде формата т. е. стилот не е ни малку поневажен од содржината, па така станал предмет на една одделна научна дисциплина, чија задача е изучување и усовршување на стилот и неговите видови.

А. Ѓ. Таховски, Скопје.

БИБЛИОГРАФИЈА ВАЖНИЈИХ РАДОВА АКАДЕМИКА Д-Р МИЛОЈА М. ВАСИЋА

Скраћенице:

- Глас Акад. — Глас Српске краљевске академије, Београд.
 Jahreshefte — Jahreshefte des österreichischen archäologischen Instituts, Wien.
 Mitteilungen — Mitteilungen des kaiserl. deutschen archäol. Instituts, römische Abteilung, Berlin.
 Прилози П. Поповић — Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, уредник Павле Поповић, Београд.
 RA — Revue archéologique, Paris.
 RIEB — Revue Internationale des études balkaniques, Београд.
 СКГ — Српски књижевни гласник, Београд.
 Стар. — Старинар, Београд.

(Ближа обавештења о радовима до 1914 г. могу се наћи у књижици Д-р М. М. Васић, Научни радови и реферати о њима, штампаној као рукопис у Београду 1914 г.)

- Рипсумили Велико Градиште, Стар. 1894, год. XI, стр. 1—54, таб. 1.
 Необјављени новци римских императора, Стар. 1894, год. XI, стр. 128—132.
 Колонија Виминацијум. Археолошка студија, Стар. 1895, год. XII, стр. 1—61.
 Неколико листића из археологије. Неготин. Весник срп. цркве, VI/1895, св. 7., стр. 660—669, св. 8. стр. 740—755, св. 9. стр. 846—855.
 Новци колоније Виминацијума, LII Глас Акад. 1896, стр. 140—251.
 Новосадска гимназија, Берлин, Бранково коло, IV/1898, бр. 11, ступ. 337—340.
 Како треба слике познавати, Берлин, Бранково коло, IV/1898, бр. 1, ступ. 21—28.
 Дахије, Мале новине, XIII/1898, бр. 215, стр. 3.
 Дахије. Слика Ристе П. Вукановића. Минхен 1898. Бранково коло, IV/1898, бр. 32, ступ. 1012—1020.
 Bronze in Belgrad, Jahreshefte 1900, Бд. III, стр. 172—177, сл. 49—51.
 Старинска српска јела и пића. Бранково коло VI/1900, бр. 27—28, ступ. 873—878.
 Краљ Едип на београдској позорници, Нова Искра II/1900, бр. 2, стр. 63—64.
 Die Fackel in Kultus und Kunst der Griechen, Belgrad 1900, стр. 1—86.
 Fund von Nisch, Mitteilungen 1901, Бд. XVI, стр. 4—56, сл. 1—3.
 Стари словенски погреб. Одштампано из Бранкова Кола, Сремски Карловци 1901.
 Слава — Крсно име. Просветни гласник 1901, посебно одштампано, стр. 1—42.